

Ontwikkelingsgericht werken met het leerplanconcept 'Zin in leren! Zin in leven!'

Kris De Ruysscher
Pedagogisch begeleider Dienst Curriculum & vorming

In *Opgavten voor het katholiek basisonderwijs in Vlaanderen* (OKB) nodigen we schoolteams uit om te zorgen voor werkelijkheidsnabij onderwijs dat gericht is op ontwikkelingsgericht en betekenisvol leren. Het leerplanconcept 'Zin in leren! Zin in leven!' is ook in die zin opgevat en daartoe uitgerust. Leerkrachten en leidinggevers worden uitgedaagd om straks met dat leerplanconcept aan de slag te gaan. Dat houdt in dat ze werk maken van een stimulerend en zorgzaam onderwijs- en opvoedingsklimaat en een doeltreffende didactische aanpak op maat van elk kind, telkens met aandacht voor de schooleigen specificiteit en contextfactoren. Die verschillende elementen zorgen ervoor dat de doelen die het leerplan vooropstelt, bij hun leerlingen gerealiseerd worden.

Eerst 'Wat?', daarna 'Hoe?'

'Wat moet er vandaag geleerd worden?' is een essentiële vraag bij de opstart van elk leerproces. Pas wanneer je daarop het antwoord weet, kun je starten met didactisch ontwerpen. Voor wie zijn leerlingen kent, de contextfactoren van de school goed kan inschatten en een degelijk inzicht heeft in het leerplan is die vraag niet moeilijk te beantwoorden.

De leerling

Binnen het leerplanconcept 'Zin in leren! Zin in leven!' staat de persoonsgebonden ontwikkeling van leerlingen voorop. Het zal dan ook niet verbazen dat we allereerst focussen op de leerling(en). Hoe goed ken jij jouw leerlingen? Wat prikkelt hen en geeft hun energie? Wat interesseert hen? Welke leervragen stellen zij zich? Welke zijn hun talenten en welke bekommernissen leven er bij hen? Welke noden en behoeften komen naar boven? Wat weet je over hun beginsituatie? Over eerder gelopen ontwikkelingsprocessen? ...

We willen inzetten op de harmonische ontwikkeling van de totale persoon. Om een genuanceerde beginsituatie van de leerlingen te schetsen, doen we er goed aan om systematisch te werk te gaan. Dat kan door gebruik te maken van een kijkwijzer, een 'bril'

waardoor we naar de ontwikkeling van leerlingen kijken. Op die manier vermijden we blinde vlekken in de ontwikkelingsschetsen van leerlingen.

Om die reden hebben we het ordeningskader van het leerplanconcept 'Zin in leren! Zin in leven!' ontwikkeld. De harmonische ontwikkeling wordt er getypeerd vanuit elf ontwikkelvelden met onderliggende ontwikkelthema's (zie: *School+visie*, augustus 2015, p.13 e.v.). We willen je uitdagen om in de toekomst die 'bril' op te zetten en zo naar de ontwikkeling van jouw leerlingen te kijken en je daarbij af te vragen: "Hoe zit het met de ontwikkeling van mijn leerlingen?". Vervolgens kun je gebruikmaken van de persoonsgebonden en cultuurgebonden ontwikkelvelden en hun onderliggende thema's om die ontwikkeling op een samenhangende manier in kaart te brengen.

De context

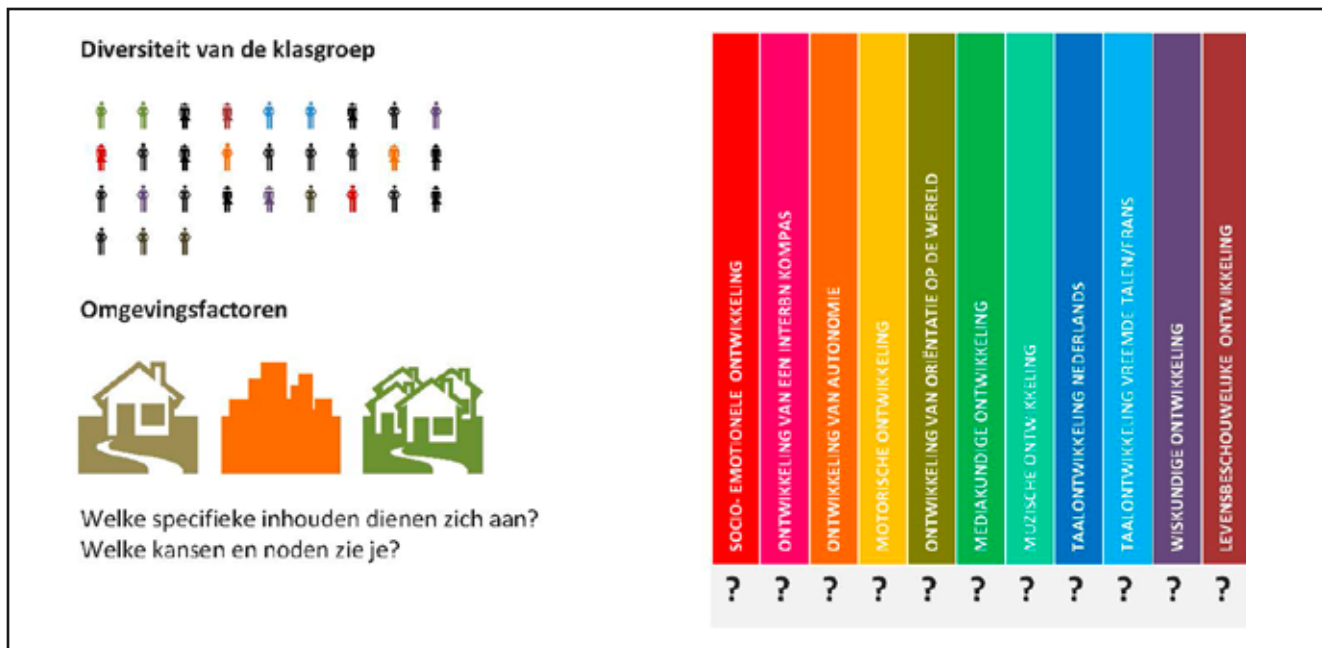
In het basisonderwijs gaan we ervan uit dat alle leren in principe wereldoriënterend leren is, want verbonden met de werkelijkheid waarin de kinderen leven. Het principe dat ons onderwijs basisschoolleerlingen voorbereidt op het leven, zit expliciet vervat in het streefdoel van ons leerplanconcept: Zin in leren! Zin in leven! (zie: *School+visie*, april 2015, p.4 e.v.). De leerinhouden die

DANA WILLEMS (° 5 december 2009)

Wat weten we over Dana's ontwikkeling?

SOCIO-EMOTIONELE ONTWIKKELING	ONTWIKKELING VAN EEN INTERNE KOMPAS	ONTWIKKELING VAN AUTONOMIE	MOTORISCHE ONTWIKKELING	ONTWIKKELING VAN ORIENTATIE OP DE WERELD	MED. AKUNDIGE ONTWIKKELING	MUZISCHE ONTWIKKELING	TAALONTWIKKELING NEDERLANDS	TAALONTWIKKELING VRIJF. MOF. TALEN/FRANS	WISKUNDIGE ONTWIKKELING	LEVENSBEHOEVEN ONTWIKKELING
?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?

nodig zijn om dat streefdoel te realiseren, zijn terug te vinden in het leerplan. De werkelijkheid wordt echter in een belangrijke mate mee bepaald door lokale, groepsgebonden factoren. Daarom doe je er goed aan om ook vragen naar de context van jouw leerlingen en naar de context van de klas en de school te stellen: Wat gebeurt er op dit moment in het leven van mijn leerlingen? Wat houdt hen bezig? In welke omgeving groeien mijn leerlingen op? Wat moeten ze over die omgeving leren? Wat hebben mijn leerlingen nodig om zelfredzaam te kunnen participeren aan de wereld waarin ze leven, vandaag en morgen? Wat is typisch voor de omgeving van de school? Voor onze wijk, onze parochie, onze gemeente, en vraagt om aandacht in de klas? Wat vindt het schoolteam belangrijk om extra in de verf te zetten?

Pas je het leerplanconcept 'Zin in leren! Zin in leven!' toe zoals het bedoeld is door de leerplanontwikkelgroep, dan schrik je er niet voor terug om contextspecifieke inhoud aan het leerplan toe te voegen. Dat houdt in dat je de doelen uit het leerplan durft af te stemmen op of te interpreteren vanuit die context. Voel je samen met je teamgenoten eigenaar over het leerplan en ga erover met elkaar in gesprek. Durf die beleidsruimte te benutten.

Het leerplan

Zoals we hierboven al schreven, reikt het leerplanconcept 'Zin in leren! Zin in leven!' handvatten aan om, rekening houdend met de leerlingen en de context, af te bakenen 'wat' er moet geleerd worden. Onder de ontwikkelthema's zorgen de generieke doelen en de eraan verbonden leerlijnen verder voor de inhoudelijke uitwerking van die leerinhouden. Op die manier beschik je als leerkracht over de nodige informatie om, samen met jouw collega's, doorlopende leerlijnen te ontwikkelen op maat van elke leerling en dat voor de volledige duur van zijn schoolloopbaan in het basisonderwijs. We hanteren dat ordeningskader zowel in het kleuter- als lager onderwijs, en zowel in het gewoon als in het buitengewoon onderwijs (type basisaanbod en type 3 en 9). Dat biedt kansen om gelijkgericht informatie uit te wisselen over de niveaus en over scholen heen.

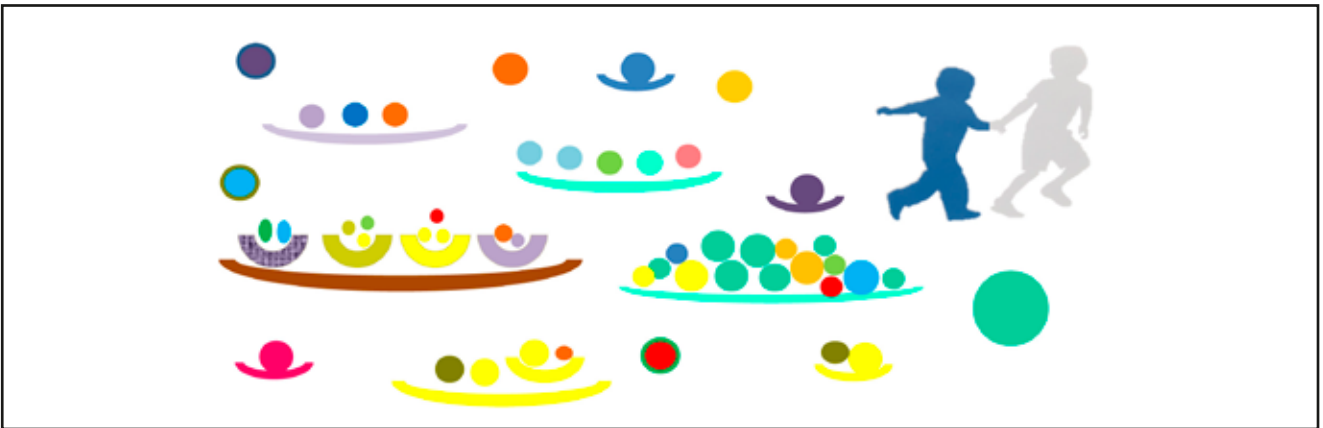
Om gebruikscomfort te verwerven, is het belangrijk dat je met het team voldoende tijd investeert in de inhoudelijke verkenning van de ontwikkelvelden en ontwikkelthema's. Dat houdt in dat er voldoende ruimte gecreëerd wordt om het leerlanddiscours aan te wakkeren. Daarvoor kun je onder andere een beroep doen op ondersteuning van de pedagogisch begeleiders. Over het ondersteuningsaanbod word je later geïnformeerd. Hoe sneller je inzicht krijgt in het leerplanconcept en vertrouwd bent met het ordeningskader en de gebruikte taal, hoe gemakkelijker het wordt om de ontwikkelthema's uit het leerplanconcept te verbinden met de ontwikkelingsnoden van jouw leerlingen. Wanneer je het antwoord kent op wat er geleerd moet worden en dus de doelen hebt bepaald, kun je je bezinnen over de manier waarop je de vooropgestelde doelen het best kunt nastreven of realiseren.

Hoe leren?

Ons scholenlandschap is heel divers. Dat komt onder meer omdat elke school autonoom kan beslissen over de aanpak en organisatie van haar onderwijs. We stellen vast dat meer en meer schoolleiders en -teams die vrijheid benutten om in te spelen op nieuwe onderwijstendenzen. Ze willen rekening houden met wat wetenschappelijk onderzoek aantoonde over de effecten van bepaalde manieren van werken in het onderwijs.

Tegelijk evolueren hun leerkrachten, onder druk van de groeiende diversiteit van hun leerlingen, van een gerichtheid op de gemiddelde leerling naar onderwijs op maat van de individuele leerling. Dat leidt tot innovaties die soms gepaard gaan met het doorbreken van het traditionele leerstofjaarklassensysteem, het alternatief clusteren van leergebieden tot projectonderwijs of een brede invulling en soepele omgang met het uurrooster. Het leerplanconcept 'Zin in leren! Zin in leven!' wil aan die diversiteit tegemoetkomen. Het appelleert de gebruikers ervan om in te zetten op effectieve onderwijsarrangementen die tegemoetkomen aan het ontwikkelingsgerichte leren van kinderen dat we met dit leerplanconcept beogen.

Tijdens de toelichtingen van het nieuwe leerplanconcept in het werkveld gebruiken we, als het over die arrangementen gaat, de metafoer van de mandjes. Die ‘mandjes’ worden doelgericht gevuld met die leerinhouden en didactische werkvormen die een leerling of een groepje leerlingen nodig hebben om de vooropgestelde doelstellingen te realiseren. Vanuit het concept stellen we didactisch maatwerk voorop. Dat betekent dat leerlingen doorheen het schooljaar een gevarieerd didactisch menu aangeboden krijgen. Wij gaan ervan uit dat leerkrachten de voorkeur geven aan zelf ontworpen arrangementen. Dat neemt niet weg dat zij eigen, beproefde recepten kunnen herhalen of suggesties van anderen, waaronder methodemakers, kunnen gebruiken. Voorwaarde is wel dat het om kwalitatieve en effectieve arrangementen gaat.

Bovenstaande tekening illustreert wat we beogen. De kleur van een bolletje of een mandje verwijst naar een specifiek ontwikkelveld. Een bolletje verwijst naar een doel. De grootte van de bolletjes geeft aan hoeveel aandacht er naar een bepaald doel gaat. Zoals je kunt zien, beperken we het aantal doelen per leeractiviteit. Dat heeft een bedoeling: een smalle, doelgerichte focus laat, eerder dan een te brede, toe om het leerproces specifiek te richten, te ondersteunen en te evalueren. In wat volgt duiden we met praktijkvoorbeelden de betekenis van de figuren en geven we aan welke ontwikkeling specifiek geprikkeld wordt.

Het dagelijkse aanbod

Een les metend rekenen in het vierde leerjaar
 De leerlingen vergelijken allerlei volumes en ordenen ze volgens de inhoud. Vervolgens controleren ze door de inhoud te meten. **Daarbij bepalen ze zelf hun werkwijze. Nadien brengen ze verslag uit van hun bevindingen.**

SOCIO-EMOTIONELE ONTWIKKELING
ONTWIKKELING VAN EEN VEELRUITERSKILNIS
ONTWIKKELING VAN AUTONOMIE
MOTORISCHE ONTWIKKELING
ONTWIKKELING VAN GEBIEDKUNDE OP DE WERELD
RECHTERWONDE ONTWIKKELING
MATHISCHE ONTWIKKELING
TAALONTWIKKELING NEDERLANDS
TAALONTWIKKELING VAN EEN VERVOLGTAAL
WISKUNDIGE ONTWIKKELING
LEVENSGEBIEDSGEBIEDSE ONTWIKKELING

Een poëziamiddag in leefgroep 3
 De leerlingen lezen vijf gedichten rond gevoelens. Ze selecteren twee gedichten die volgens hen het beste uitdrukking geven aan een gevoel. Ze zoeken in tijdschriften naar een afbeelding bij elk gedicht. Eén gedicht en afbeelding verwerken ze tot een poster voor op de kamer. Uit het andere gedicht selecteren ze vijf woorden die ze gebruiken om zelf een vers te maken dat ook past bij de afbeelding.

SOCIO-EMOTIONELE ONTWIKKELING
ONTWIKKELING VAN EEN VEELRUITERSKILNIS
ONTWIKKELING VAN AUTONOMIE
MOTORISCHE ONTWIKKELING
ONTWIKKELING VAN GEBIEDKUNDE OP DE WERELD
RECHTERWONDE ONTWIKKELING
MATHISCHE ONTWIKKELING
TAALONTWIKKELING NEDERLANDS
TAALONTWIKKELING VAN EEN VERVOLGTAAL
WISKUNDIGE ONTWIKKELING
LEVENSGEBIEDSGEBIEDSE ONTWIKKELING

Hoekenwerk in de kleuterklas: week van het bos

Taalhoek

De kleuters ordenen foto's van de wandeling naar het bos tot een verhaal. Nadien vertellen ze bij de prenten het verhaal aan een andere kleuter. Ze experimenteren met de volgorde en komen zo tot nieuwe verhalen.

SOCIO-EMOTIONELE ONTWIKKELING
ONTWIKKELING VAN EEN IDENTITEITSGEDRAG
ONTWIKKELING VAN AFDROMEL
MOTORISCHE ONTWIKKELING
ORIENTATIE VAN DE ORIENTATIE OP DE WERELD
MEDIAKUNDE ONTWIKKELING
MATHISCHE ONTWIKKELING
TAALONTWIKKELING NEDERLANDS
TAALONTWIKKELING VERTALEN EN VERSTANEN
WISKUNDE ONTWIKKELING
LEVENSGESCHIEDKUNDE ONTWIKKELING

Werohoek

In kleine voelzakjes zitten vindmaterialen uit het bos. De kleuters betasten de zakjes en ruiken eraan. Ze associëren de zakjes met pictogrammen en controleren door de zakjes te openen en te kijken naar de inhoud.

SOCIO-EMOTIONELE ONTWIKKELING
ONTWIKKELING VAN EEN IDENTITEITSGEDRAG
ONTWIKKELING VAN AFDROMEL
MOTORISCHE ONTWIKKELING
ORIENTATIE VAN DE ORIENTATIE OP DE WERELD
MEDIAKUNDE ONTWIKKELING
MATHISCHE ONTWIKKELING
TAALONTWIKKELING NEDERLANDS
TAALONTWIKKELING VERTALEN EN VERSTANEN
WISKUNDE ONTWIKKELING
LEVENSGESCHIEDKUNDE ONTWIKKELING

Bewegingshoek

Twee kleuters zijn met elkaar verbonden door een elastiek rond hun middel. (Kop en staart van de regenworm.) Zo moeten ze samen een hindemissenparcours doorlopen. De opdracht kan enkel slagen wanneer ze goed samenwerken. Na afloop bespreken ze met de juf hoe de samenwerking verliep.

SOCIO-EMOTIONELE ONTWIKKELING
ONTWIKKELING VAN EEN IDENTITEITSGEDRAG
ONTWIKKELING VAN AFDROMEL
MOTORISCHE ONTWIKKELING
ORIENTATIE VAN DE ORIENTATIE OP DE WERELD
MEDIAKUNDE ONTWIKKELING
MATHISCHE ONTWIKKELING
TAALONTWIKKELING NEDERLANDS
TAALONTWIKKELING VERTALEN EN VERSTANEN
WISKUNDE ONTWIKKELING
LEVENSGESCHIEDKUNDE ONTWIKKELING

Wiskundehoek

De kleuters spelen op de automat. Als verrijkmateriaal krijgen ze allerlei kartonnen doosjes. Die gebruiken ze als garage. Ze passen en meten. Een grote auto kan niet in een kleine garage. Twee auto's kunnen samen in een grote garage. Er zijn garages met een klepje, maar kan dat ook dicht? Bij het exploreren passen ze eigen strategieën toe.

SOCIO-EMOTIONELE ONTWIKKELING
ONTWIKKELING VAN EEN IDENTITEITSGEDRAG
ONTWIKKELING VAN AFDROMEL
MOTORISCHE ONTWIKKELING
ORIENTATIE VAN DE ORIENTATIE OP DE WERELD
MEDIAKUNDE ONTWIKKELING
MATHISCHE ONTWIKKELING
TAALONTWIKKELING NEDERLANDS
TAALONTWIKKELING VERTALEN EN VERSTANEN
WISKUNDE ONTWIKKELING
LEVENSGESCHIEDKUNDE ONTWIKKELING

Projectweek in leefgroep 2: "Water, lekker helder water!"

Naar aanleiding van een verontrustend krantenartikel over het nijpende tekort aan drinkwater op de aarde, start een actieweek. De kinderen denken samen na over de aanpak van de acties. Ze stellen een actieplan op en verdelen de taken onderling. Ze verzamelen informatie via verschillende media: internet, kranten en tijdschriften ... Ze bedenken slogans en spreuken. Die worden uitgewerkt tot pamfletten, affiches en pancartes. Ze componeren een staplied en beelden de kringloop van het water uit. De leerlingen bekijken grafieken die de evolutie uitdrukken van de hoeveelheid drinkwater op de aarde gedurende de voorbije vijftig jaar. Ze zetten de grafiek om in glazen water die voor een bepaald percentage gevuld zijn, één glas voor elke voorbij 10 jaar.

Projectdag: J'aime l'art!

De klas van juf Silke (zesde leerjaar) is op bezoek in de creastudio van Fabrice, een Franstalige muzoman. De instructie is in het Frans. De leerlingen worden uitgenodigd om zich tijdens hun expressie ook in het Frans uit te drukken.

Fabrice nodigt tijdens workshops de kinderen uit tot dans, drama, muziek en woord. Telkens moeten de leerlingen een meegebracht voorwerp in hun expressie betrekken. Eerst werken ze solo, vervolgens in duo en uiteindelijk in een kwartet.

Na de workshop bereiden ze met vier een toonmoment voor waarin ze de ervaringen van de workshop verwerken tot een tafereel. Ze krijgen de opdracht om er een idee van elk lid van de groep in mee te nemen. Ze denken ook na over muziek, belichting en projectie. Tijdens het toonmoment genieten de kinderen van elkaars voorstelling. De dag sluit af met een bespreking van de ervaringen.

Tussendoortjes en terugkerende instructiemomenten

-

In het zesde leerjaar maken de leerlingen een pluviometer aan de hand van een stappenplan in het Frans.
-

Met bewegingstussendoortjes prikkelt meester Abel de kleuters uit zijn leefgroep. De klaspop doet dan gekke dingen voor. De kleuters doen de bewegingen mee.
-

Er is iemand jarig. De klas zingt een verjaardagslied. De tekst wordt aangepast aan de jarige.
-

Tijdens de onthaalkring, bij het begin van de week, noteren de kinderen onderzoeksvragen op een flap. Kinderen die het onderzoek willen voeren schrijven hun naam achter één of meerdere vragen. Tijdens de individuele werktijd denken ze na over het onderzoek, voeren het uit en maken een rapport van hun onderzoeksbevindingen. Bij de afsluitende kring, op het einde van de week, brengen ze verslag uit van hun onderzoek. Naderhand noteren ze het relaas van hun onderzoek in het onderzoeksboek.
-

Tijdens de speeltijd verzamelen kinderen 'gevoelens' door foto's te nemen van kinderen en van situaties die zich tijdens het spelen voordoen.
-

Tijdens het leeshalfuur op dinsdag en donderdag oefenen de kinderen van het tweede en derde leerjaar hun leesvaardigheid in gemengde leesgroepen.
-

Vier kinderen stellen samen met de leerkracht bewegingsopvoeding een parcours met toestellen op voor de reis rond de wereld. Daarbij gebruiken ze een grondplan waarop de reis staat uitgestippeld.
-

Elke donderdagnamiddag loten de kinderen uit leefgroep 4 een wiskundig doordenkertje uit een zakje. Ze lossen dit per twee op.
-

In de klas hangt een gevoelsthermometer. Met een wasknijper waarop hun naam staat, geven kinderen aan hoe ze zich voelen. Willen ze over hun gevoel praten, dan plaatsen ze een praatmagneetje bovenop hun wasspeld.

In het zwembad: aanbod op maat

Terwijl de zwemouders in baan drie en vier van het zwembad met de kinderen uit hun groepjes oefenen op drijven op het water neemt juf Lieve Bachir, Melchior, Soetkin en Laika onder haar hoede. Ze heeft voor hen opdrachten en oefeningen die moeten helpen om hun watervrees te overwinnen.

Evenwicht bewaren

Wil je het leerplanconcept 'Zin in leren! Zin in leven!' toepassen zoals het bedoeld is? Ja? Zet dan volop in op jouw eigenaarschap. Zie het leerplanconcept als een puzzel. Wij schikken de puzzelstukken tot een ordeningskader dat de harmonische ontwikkeling van kinderen in beeld brengt. Jij kunt, waar zinvol en aangewezen, die puzzelstukken herschikken tot de samenhangende gehelen die het best aansluiten bij de noden van jouw leerlingen, bij de context van de school en bij de onderwijsopvattingen van het schoolteam.

MEER INFO
 Voor het volledige ordeningskader zie: School+visie, 8: 01, p.13 e.v.